

JUMALIK KOMÖÖDIA
PURGATOORIUM

BIBLIOTHECA MEDIAEVALIS

SARJA KOLLEGIUM:

Meelis Friedenthal (Tartu Ülikooli Raamatukogu)

Tiina Kala (Tallinna Linnaarhiiv – Tallinna Ülikool)

Marju Lepajõe (Tartu Ülikool)

Ülar Ploom (Tallinna Ülikool)

Marek Tamm (Tallinna Ülikool)

Tallinna Ülikool

Dante Alighieri

JUMALIK KOMÖÖDIA

PURGATOORIUM

Itaalia keelest tõlkinud Harald Rajamets
Kommenteerinud Ülar Ploom

TLÜ Kirjastus
Tallinn 2016

Bibliotheca Mediaevalis

Tõlgitud väljaandest:
Dante Alighieri
La Divina Commedia
Testo critico della Società Dantesca Italiana
Riveduto col commento scartazziano,
rifatto da Giuseppe Vandelli
Ventunesima edizione (completa)
Milano: Ulrico Hoepli Editore 1987

Toimetanud Külli Habicht ja Märt Väljataga
Aristotelese tsitaadid vanakreeka keelest tõlkinud Marju Lepajõe
Kujundanud ja küljendanud Sirje Ratso
Sarja makett: Rakett

Raamat on välja antud koostöös Eesti Keele Sihtasutusega
Raamatu väljaandmist on toetanud Itaalia Vabariigi Välisministeerium
ja Eesti Kultuurkapital

Questo libro è stato tradotto grazie ad un contributo
alla traduzione assegnato dal Ministero degli
Affari Esteri Italiano

Autoriõigus (tõlge): Harald Rajametsa pärijad, 2016
Autoriõigus (kommentaariid ja järelsõna): Ülar Ploom, 2016
Autoriõigus: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 2016

ISSN 2228-0553
ISBN 978-9985-58-812-3

TLÜ Kirjastus
Narva mnt 29
10120 Tallinn
www.tlupress.com

Trükk: Pakett

SISUKORD

Esimene laul 21

Sissejuhatus ja pöördumine muusade, eriti Kalliope poole (1–12). Hommikutaeva ilu Veenuse ja nelja kirka tähe säras (13–27). Purgatooriumi saare valvuri Cato Noorema ilmumine ning pöördumine Vergiliuse ja Dante poole (28–48). Vergilius tutvustab teekonda ja palub edasiliikumiseks luba, viidates Cato naisele Martiale (49–84). Arutlus suhetest ja hierarhiatest maapealses ja hauataguses elus (85–93). Cato annab korralduse Dante puhastumiseks ette valmistada ja Vergilius teostab selle protseduuri (94–134).

Teine laul 27

Aja astronoomiline määratlemine ning selle religioosne ja mütopoeetiline esitus (1–9). Rändajate psühholoogilise piirsituatsiooni kirjeldus ja purgatooriumisse hingesid vedava ingli saabumine tiivulisel laeval (10–51). Kohtumine suure salga äsja saabunud hingedega ja vastastikune uudistamine (52–75). Dante kohtub oma noorpõlvekaaslase Casellaga (76–105). Nostalgia kunagise armsa sõpruskonna järele ja Casella lummav laul (106–114). Cato järsk manitsuskõne hingeloiduse vastu ja ehmunud hingede paaniline tegutsemine (115–133).

Kolmas laul 34

Dante jääb Vergiliusega kahekesi ning märkab tema häbi- ja süütunnet (1–15). Dante hirm võimaliku üksijäämise ees, kui näeb teele langemas vaid omaenda varju. Vergilius seletab surmajärgse keha iseärasusi (16–33). Vergiliuse seletus inimhõimuse piiratudusest kõige jumaliku ees ning näide antiigi suurtest mõtlejatest, kel pole lootust Jumalat näha (34–45). Purgatooriumi mäe ligipääsmatuse ja poetide nõutuse kirjeldus (46–57). Hulga hingede ilmumine ja poetide lootus saada edasiminekujuhiseid (58–72). Kohtumine kirikust välja heidetud, ent elu lõpus kahetsenud hingedega

(73–102). Dante kuulab ära kuningas Manfredi tunnistuse (103–145).

Neljas laul 41

Arutlus hinge omadustest ning nende avaldumisest (1–18). Poeetid leiavad kaljude vahel kitsa läbipäasutee ja rühivad eelmises laulus kohatud hingedest eemaldudes ülesmäge (19–42). Dante väsimus ja Vergiliuse virgutavad sõnad (43–51). Dante imestab, et päike liigub „valesti”, ja Vergilius annab astronoomiaõppetunni (52–84). Dante mure edasise teekonna pärast ja Vergiliuse rahustav vastus (85–96). Kohtumine Belacqua ja teiste loidude hingedega, kes ootavad pääsu purgatooriumi (97–135). Poetide teekonna jätkumine (136–139).

Viies laul 47

Vergilius pahandab, kui Dante soovib laiskade hingedega keskustelli laskuda, ja Dante tunneb häbi (1–21). Kohtumine vägivaldselt surnud ja viimasel hetkel kahetsenud hingedega (22–63). Iacopo del Cassero räägib oma surmaloo ja palub lasta oma hinge eest palvetada (64–84). Montefeltro Bonconte jutustab, kuidas ingel ja kurat on tema hinge ja keha pärast kembelnud, ja palub samuti Dantelt eestkostet oma hinge eest (85–130). Pia de' Tolomei napp tunnistus ja palve (133–136).

Kuues laul 54

Vägivaldselt surnud ja surmatunnil kahetsenud hingede tunglus Dante ümber (1–12). Põgus kroonikalaadne ülevaade mõnest Dante vahenduse soovijast paljude hulgas (13–27). Dante uurib eestpalvete mõju kohta ja Vergilius annab seletusi (28–42). Vergiliuse meenutus Beatricest ja tema mõistust valgustavatest võimetest ning Dante uus ind rändu jätkata (48–51). Vergilius vaigistab Dante kärsitust (52–57). Kohtumine Goitost pärit trubaduuri Sordelloga, Vergiliuse ja Sordello vennalik sülelus (58–75). Dante

kriitiline kõne Itaalia mannetuse, paavsti- ja keisrivõimu vigade ning Firenze seadusetuse vastu (76–151).

Seitsmes laul 61

Vergiliuse isiku selgumine Sordellole (1–15). Vergilius räägib Sordellole käidud teest ja oma asupaigast allilmas (16–36). Vergilius palub Sordellolt juhiseid tee suuna kohta ja Sordello seletab kahele kaaspoedile hingede liikumise seaduspära purgatooriumis (37–60). Kolme poeedi saabumine hooletute valitsejate asupaika säravas lillerikkas orus mäe jalamil (61–90). Sordello näitab kaaslastele keiser Rudolf I Habsburgi (91–96), Böömi kuningat Otto- kar II-t (97–102), Prantsusmaa kuningat Philippe III-t ja Navarra kuningat Henri I-t (103–111), Aragoni kuningat Pedro III-t, Napoli ja Sitsiilia kuningat Anjou Charles I-t, Aragoni kuningat Alfonso III-t (112–129), Inglise kuningat Henry III-t (130–132) ja Monferrato markiid Guglielmo VII-t (133–136).

Kaheksas laul 68

Õhtu saabumine ja hingede valmistumine ööks (1–18). Dante- autori pöördumine lugeja poole (19–21). Kahe valveingli laskumine valitsejate orgu (22–36). Sordello seletus inglite ilmumise põhjustest ja Dante-tegelase hirm (37–42). Kohtumine Nino Visconti ja Corrado Malaspinaga. Dante vestlus Ninoga (43–84). Dante vaatleb kolme taevasse tõusnud tähte ja Vergilius osutab mõistukõnes nende tähendusele (85–93). Kurjuse vargne ilmumine maona ja kiire põgenemine valveinglite sunnil (94–108). Dante jutuajamin Corrado Malaspinaga (109–139).

Üheksas laul 74

Dante uinumine Vergiliuse, Sordello, Nino Visconti ja Corrado Malaspina seltsis ning esimene unenägu purgatooriumis (1–33). Dante äkiline virgumine (34–45). Vergiliuse selgitused uue ümb- ruse ja Dante une ajal toimunu kohta (46–63). Dante rahunemine

ja teekonna jätkumine (64–69). Dante-autori pöördumine lugeja poole uue jutustamisaine ja selle poeetika asjus (70–72). Vergilius ja Dante jõuavad purgatooriumi värava juurde, mida valvab ingel (74–84). Ingli küsimused ja Vergiliuse seletused nende siia saabumise kohta (85–90). Purgatooriumi trepp ja Dante pihiriitus; ingel joonistab Dante laubale seitse P-d (91–117). Purgatooriumi värava avamine kahe võtmega (118–145).

Kümnes laul 81

Vergiliuse ja Dante jõudmine mäe esimesele astangule purgatooriumi esimesse ringi (1–21). Astangu kirjeldus (22–27). Marmorist kaljuseinale jäädvustatud *exemplum*'id: ingli kuulutus Maarjale (28–45); seaduselaeka viimine templisse (46–72); keiser Traianuse heategu lesknaisele (73–96). Vergilius juhib Dante tähelepanu aeglaselt lähenevatele inimkogudele (97–105). Dante-autori pöördumine lugeja poole seoses puhastumisega (106–111). Dante ja Vergilius vaevad kummalise rongkäigu üksikasju (112–120). Dante-autori invektiiv kõrkide kristlaste vastu (121–129). Dante-tegelase kaastunne kannatajate suhtes (130–139).

Üheteistkümnes laul 88

Purgatooriumi esimene ring: kõrkusest puhastuvad hinged loevad meieisapalvet (1–24). Dante-autori mõtisklus vastastikuse eestpalve vajadusest (25–36). Vergilius soovib hingedele nende vaeva peatset lõppu ja küsib nõu teekonna jätkamiseks (37–45). Umberto Aldebrandeschi vastab ning räägib ka omaenda ja kogu suguvõsa upsakusest (46–72). Dante jutuajamine maise kuulsuse teemal Gubbio miniatuurimaalija Oderisiga (73–108). Oderisi näitab Dantele isand Provenzan Salvanit Sienast ja seletab, kuidas too on eelpurgatooriumist edasi pääsenud (109–142).

Kaheteistkümmes laul 95

Vergilius ja Dante viibivad endiselt purgatooriumi esimeses ringis. Lahkumine Oderisist (1–12). Kõrkuse karistamise näidistahvlid poetide jalge all (13–24): Lutsiferi langemine (25–27), Briareusi surm Zeusi välgunoolest (28–30), mässavate titaanide surm Phlegra lahingus (31–33), Paabeli torni ehitaja Nimrodi saatus (34–36), uhke Niobe valu (37–40), kuningas Sauli hukkumine omaenda mõõga läbi (40–42), Arachne ämblikuks muutumine (43–45), Rehabeami häbiväärne põgenemine (46–48), Alkmaioni kättemaks Eriphylele (49–51), Assüüria kuninga Sanheribi surm poegade käe läbi (52–54), sküütide kuninganna Tomyrise kättemaks pärslaste kuningale Kyrosele (55–57), Olovernese tapmine (58–60), Trooja langemine (61–63). Dante-tegelane imetleb kujutatut meisterlikkust (64–69) ja Dante-autor esitab iroonilise invektiivi kõrkuse vastu (70–72). Alandlikkuse ingli ilmumine ja esimese *P*-tähe kustutamine Dante laubalt (73–99). Purgatooriumi teise ringi viiva teekonna tutvustus ning põrgu ja purgatooriumi väravast sisenemise erinevuse kirjeldus (100–114). Dante imestab edasimineku kergemaks muutumise üle ja saab Vergiliuselt seletuse (115–136).

Kolmeteistkümmes laul 101

Vergiliuse ja Dante jõudmine purgatooriumi teise, kadedusest puhastumise ringi (1–9). Vergiliuse pöördumine Päikese (allegooriliselt: jumaliku juhatuse) poole (10–21). Poeetid kuuluvad õhus lendavaid vaime, kes viitavad oma mõistukõnes isetule armastusele (22–36). Vergiliuse seletus kadeduse ohjeldamise kohta (37–45). Poeetid näevad pimestavast kadedusest puhastuvate hingede kannatusi (46–72). Dante kimbatas hingedega suhtlemisel ja Vergiliuse korraldus rääkida lühidalt (73–84). Dante julgustav pöördumine hingede poole ja soov kõnelda Itaalia aladelt pärit isikuga (85–93). Jutuajamine Sapiaga: sienalanna jutustab oma loo ja palub Dantet endast maa peal head rääkida (94–150). Sapia vihjed sienalaste alpidete tegudele (151–154).

Neljateistkümnes laul 109

Kahe kadedusest puhastuva hinge uudishimulik pöördumine Dante kui alles elava inimese poole ja Dante mõistukõne oma isikust ja päritolust (9–27). Hinged arutlevad Dante vihjelise kõne põhjuste ja Arno jõe äärsete inimeste rikutud kommete ja tegude üle (25–54). Guido del Duca ennustus oma kaaslaste, Rinieri da Calboli vennapojade Fulcieri tulevase tegevuse kohta Firenzes ja Rinieri masendus kuuldu pärast (55–72). Guido ja Ruggieri isikuloos Romagna tähtsate tegelaste ja suguvõsade saatuse taustal (73–126). Poeetide teekonna jätkumine (127–130). Kadeduse karistamise musternäited kahe hääle esituses (131–141). Vergiliuse moraaliloeng Dantele (142–151).

Viieteistkümnes laul 116

Aja määratlemine enne teisest ringist lahkumist (1–6). Kohtumine halastuse ingliga, kes kustutab Dante laubalt teise *P* (7–39). Vergilius selgitab Dantele isetu armastuse hüve kasvamist selle jagamisel: paradiisi õndsuse seadus (40–81). Tõus purgatooriumi kolmandasse, vihast puhastujate ringi (82–84) ja Dante ekstaatiline süüvimine leebuse eeskujudesse: neitsi Maarja (85–93), Ateena valitseja Peisistratos (94–105), püha Stephanos (106–117). Dante ja Vergiliuse dialoog sisekaemuse kasulikkusest (118–138). Poeetide jõudmine paksu suitsu sisse (139–145).

Kuueteistkümnes laul 123

Purgatooriumi suitsu mähkunud kolmanda ringi võrdlemine põrguga (1–7). Dante toetub Vergiliusele nagu pime talutajale (8–15). Kohtumine *Agnus Dei*'d retsiteerivate hingedega, kes puhastuvad oma vihastamiskalduvusest (16–24). Vestlus ärksa hingega (Marco Lombardo), kes lubab poeedid kuulmise abil suitsust välja juhtida ja palub enda eest palvetada (25–51). Dante palub Marcolt seletust maailma allakäigu põhjuste kohta (52–63). Marco seletused ettemääratuse ja vaba tahte vahekorra (65–84), inimese hinge

loomisest puhtana (85–90), seaduse ja juhtimise vajalikkusest mais korralduses (91–96), maailma sattumisest eetilise-poliitilisele ummikteele (97–114), Lombardia üldisest allakäigust, mille taustal tõuseb esile Currado da Palazzo, Gherardo da Camino ja Guido da Casteli erandlik õilsus (115–126), ning Rooma kiriku mandumisest (127–129). Dante nõustub Marco seletustega ja kuulab enne lahkumist ära vihjelise täpsustuse gibelliin Gherardo da Camino isiku kohta (130–145).

Seitsmeteistkümnes laul 130

Dante-autori pöördumine lugeja poole, et see asetaks end tema tegelase tunnetuslikku olukorda (1–12). Mõtisklus ilmutuslikust kujutlusest, mis viib meelelisest maailmast välja (13–18). Näidisteid viha karistamisest Dante nägemuses: Prokne (19–24), Haaman (25–30), Lavinia (31–39). Dante ärkamine nägemusest ja kohtumine neljanda ringi valveingliga (40–54). Vergiliuse seletused headuse väest ja Dante lauba puhastamine kolmandast patumärgist neljanda ringi trepi esimesel astmel (55–69). Pimeduse saabumine ja Dante väsimus trepi viimasele astmele jõudes (70–78). Peatumine ja Dante küsimus neljandas ringis puhastatava patu – hingeloiduse – kohta (79–84). Vergiliuse seletused nii selle ringi kui ka kogu purgatooriumi struktuurist ja puhastumisest (85–139).

Kaheksateistkümnes laul 137

Dantet tabavad uued kahtlused ja Vergilius jätkab oma seletusi armastuse olemusest ja mõjust (1–39) ning nende seosest inimese vaba tahtega (40–75). Dante unetardumus ning hulga loidusest puhastuvate hingede kihutamine poetide suunas. Hingelise innukuse näited: neitsi Maarja ja Caesar (76–105). Ülipõgus suhtlemine Verona Püha Zeno kloostri abtiga (106–129). Hingeloiduse hoitavad näited: juudi rahva väsimine teekonnal töötatud maale ja Aenease Sitsiiliasse maha jäänud kaaslased (130–138). Dante teine unnejäämine oma purgatooriumiteekonnal (139–145).

Üheksateistkümmes laul 144

Dante teine unenägu purgatooriumis: inetu vanamoori imetabane muundumine ja tema tegeliku olemuse häbistav paljastumine (1–33). Dante ärkamine ja poetide viienda ringi sissepääsu otsingud (34–42). Kohtumine valveingliga, kes juhatab teelised viienda ringi trepist üles (43–51). Dante meenutab oma äsjast unenägu ja Vergiliuse jagab selle kohta seletusi (52–60). Vergiliuse manitsused edasipürgimise vajalikkusest ja Dante innukuse taastumine (61–69). Kohtumine ihnsusest ja ahnusest puhastujatega (70–75). Dante räägib paavst Hadrianus V-ga: Hadrianuse arutus ihnsuse ja ahnuse patususe, selle mõju ja sellest puhastumise iseärasuste üle (76–126). Dante aupaklikkus Hadrianuse vastu ning kunagise paavsti lihtsuse ja hingsuure avaldumine (127–138). Hadrianuse mõistukõne vennatütar Alagia headusest (139–145).

Kahekümmes laul 151

Poeedid lahkuvad paavst Hadrianus V puhastuva hinge juurest (1–9). Dante-autori kriitiline kõne saamahimu vastu (10–15). Kellegi hääl esitamas näiteid vaesusest ja heldusest: neitsi Maarja, Caius Fabricius Luscinus, püha Nikolaus (16–33). Dante vestlus Prantsuse kuninga Hugues Capet'ga, kes räägib suguvõsa kujunemisloost, kapetingide ja suguvõsa kõrvalharude valitsejate (Anjou Charles I, Charles Valois', Charles Lombaka, Philippe IV Ilusa) varasematest ja tulevastest häbitegudest (34–96). Hugues jagab seletusi viienda ringi puhastuskorra kohta ja toob hoiatavaid näiteid ahnusest ja ihnsusest: Pygmalion, Midas, Aakan, Safiira, Heliodoros, Polymnestor, Crassus (97–123). Ootamatu värin mäe sees ja purgatooriumi hingede ühislaul „Au olgu Jumalale kõrges” (124–141). Dante rahuneb Vergiliuse julgustuse peale, söandamata toimunu kohta aru pärida (142–151).

Kahekümne esimene laul 158

Dante-tegelane eri tunnete ja soovide vahel (1–6). Poetide ootamatu kohtumine hingega, kellele selgitatakse oma kaht erisugust staatust teispoolsuses (7–33). Vergilius pärib mäevärina kohta ja hing pajatab, et purgatooriumis tavalised loodusseadused ei kehti (34–57). Seletus sellest, miks mägi väriseb ja hinged kooris hõiskavad (58–72). Dante ja Vergiliuse rahulolu kuulduga (73–78). Hinge identiteedi tuvastamine: luuletaja Stadius, poemide „Thebais” ja „Achilleis” autor, Vergiliuse austaja (79–102). Vergiliuse vaikimismärguanne Dantele, kes ei suuda tagasi hoida naeratust. Statiuse kahtlustav küsimus ja Dante ülestunnistus Vergiliuse isiku kohta (103–129). Statiuse hingeliigutus ja „jalgade embamise varjuteater” (130–136).

Kahekümne teine laul 165

Põgus tagasivaade purgatooriumi kuuendasse (ablaste) ringi pääsuks vajaliku viienda *P*-tähe kustutamise riitusele, kui poeedid – Vergilius, Stadius ja Dante – ülesmäge rühivad (1–9). Vergilius avaldab Statiusele sõprust ja poolehoidu (10–18). Vergilius uurib Statiuselt tema äsja kustutatud peamise patuse kalduvuse kohta ja saab ammendava vastuse (19–36). Stadius tänab Vergiliust, kelle teosed on aidanud tal elus korrektiive teha (37–54). Vergilius uurib Statiuselt, kuidas temast sai kristlane (55–63). Statiuse tänuavaldus Vergiliusele (64–87). Statiuse täpsustused oma kristlaseks saamise aja ja selle varjamise tagajärgede kohta (88–93). Statiuse küsimus suurte paganlike kirjameeste saatusest teispoolsuses ja Vergiliuse seletused nii nende kui ka Statiuse enda poemides mainitud isikute kohta (94–114). Purgatooriumi kuuendasse ringi saabumise aja fikseerimine ja uue kursi võtmine (115–129). Poeedid näevad veidrat puud, mille vilju üks hääl keelab süüa, hõigates näiteid kasinuse eelistamisest aplusele (130–154).

Kahäkümne kolmas laul 172

Vergilius kiirustab edasi liikuma kummalist puud vaatlema jäänud Dantet, kes kohe kuuletub (1–9). Aplusest puhastuvate hingede ilmumine ja nende kurnatuse kirjeldus (10–39). Dante kohtub noorpõlvesõbra Forese Donatiga (40–60). Forese seletab aplusest puhastumise iseärasusi (61–75). Dante küsimus Forese kiire puhastumise kohta eelpurgatooriumis ja Forese seletus (76–90). Forese kiidab oma abikaasa Nella puhtust ja taunib firenzelanade kõlvatust (91–105). Forese ennustab Firenzele kurja tulevikku (106–111). Dante räägib Foresele oma teekonna alguse lugu ja tutvustab kaht teejuhti (112–133).

Kahäkümne neljas laul 178

Dante peab tõttava Foresega sammu ja kuulab uudiseid Piccarda Donati saatuse kohta (1–15). Forese näitab Dantele teisi aplusest puhastuvaid hingi, nende seas Lucca poeeti Bonagiunta Orbiccianot, paavst Martinus IV-t ja muid tuntud isikuid (16–33). Jutuajamine Bonagiuntaga, kes ennustab Dantele tulevast kohtumist luccalanna Gentuccaga ja kellega toimub tõsine arutelu luulekunsti üle: defineeritakse uus mahe stiil (34–63). Puhastuvate hingede kiire edasiliikumine (64–69), Forese viivitus lahkumisel, Firenze ja Corso Donati saatuse ennustamine ja Forese ülikiire lahkumine (70–99). Hagevil Dante tähelepanu koondumine isuäratava viljaga puule ja apla nälja käes kannatajaile (100–115). Keeld puust süüa ja karistatud apluse näited (116–126). Kolme poeedi edasiränd, kohtumine seitsmenda ringi valveingliga ja kuuenda *P*-tähe kustutamine Dante laubalt (127–154).

Kahäkümne viies laul 186

Kolme poeedi tõus trepist üles purgatooriumi seitsmenda ringi poole (1–9). Dante põletav uudishimu ühes küsimuses ja Vergiliuse luba see küsimus esitada (10–18). Küsimus hingede kõhnemisest: Vergilius toob kaudseid analoogiaid ja usaldab ammendava

seletuse Statiuse hooleks (19–30). Statius seletab Dantele inimese sigitamist, keha ja hinge loomist ning hinge ja keha surmajärgset seisundit (31–108). Sisenemine purgatooriumi viimasesse, seitsmendasse ringi. Poeedid liiguvad tule müüri ja järsaku vahel, kuulavad himurate puhastuslaulu ja karskuse näiteid: Maarja, Diana, vooruslikud abikaasad (109–139).

Kahekümne kuues laul 193

Seitsmes, himurate ring. Vergilius manitseb Dantet ettevaatusele (1–3). Tules puhastujad imestavad Dante varju nähes ja üks neist küsib kõigi nimel seletust (4–24). Vahestseen kaht tüüpi himurate rivi kohtumisest: puhastujate sõbralik tervitusrituaal ja oma patutüübi avalik tunnistamine (25–48). Katkenud jutujamamise jätkumine: Dante seletused oma kehalisuse ja teekonna kohta ning valmidus kõiki kohatud hinge nimeliselt mainida (49–72). Juba varem kõnelnud hing jagab lisaseletusi himuruse kahe laadi kohta (73–90) ja tutvustab ennast Guido Guinizellina (91–93). Dante jahmatus uue maheda stiili poetide juhtfiguuri nime kuuldes ja mõtlik kaasaskõnd kunagise õpetajaga teisel pool tule müüri (94–102). Vestlus Guinizelliga, kes osutab Arnaut Danielile kui romaani luulekunsti meistriks ning mõtiskleb kuulsuse ja tegeliku suuruse suhetest luule vallas (103–126). Guinizelli palub Dantel enne puhastustulle kadumist enda ja teiste puhastujate hingede eest palvetada (127–135). Dante kohtub Arnaut Danieli varjuga, kes tutvustab ennast provansi keeles ja palub samuti eestpalvet (136–148).

Kahekümne seitsmes laul 200

Kellaaja täpsustamine purgatooriumi seitsmendas ringis (1–5). Karskusingli ilmumine ja üleskutse tules puhastuda (6–13). Dante hirm, Vergiliuse rahustav seletus ja tugi Beatrice nimest (14–45). Dante kõnd tules Beatricest pajatava Vergiliuse ja Statiuse vahel (46–57). Eedeni valveingli laul ja ergutav kutse (55–63). Päikese loojumine ja poetide ööbima jäämine maise paradiisi trepil: võrdlused

karjast ja karjustest (64–93). Dante koidueelne kolmas purgatooriumiuni, milles ilmuvad inimese maise õnne allegooriad Lea ja Raahel (94–108). Dante ärkamine koidikul, Vergiliuse innustav sõnavõtt ja lennukas tõus paradiisitrepist üles (109–123). Peatumine trepi ülemisel astmel ja Vergiliuse hüvastijätusõnad (124–142).

Kahetkümmend kaheksas laul 206

Dante jalutuskäik maise paradiisi metsasalus (1–21). Põlismetsa all voolav Lethe jõgi (22–36). Kauni naise ootamatu ilmumine jõekese vastaskaldale ja tema imeline lillede noppimine (37–42). Dante palub naisel (Mateldal) lähemale tulla ja too täidab soovi säravalt naeratades (43–69). Dante pahameel neid lahutava takistuse pärast ja Matelda seletus oma naeru põhjuste kohta (70–84). Dante imestab maise paradiisi loodusnähtuste üle ja Matelda seletab paiga iseärasusi (85–135). Matelda viide antiikpoetide fantaasias heastunud õndsate algaegade paikapidavusele (136–144). Vergiliuse ja Statiuse heameel kuuldu üle (136–148).

Kahetkümmend üheksas laul 214

Dante ja Matelda liiguvad teine teisel pool Lethet ülesvoolu Eedeni aia poole (1–15). Imeline valgus ja kaunis muusika (16–22). Dante-tegelase pahameel Eeva eksimuse pärast (22–37). Dante-autori pöördumine muusade, eriti Urania poole (38–42). Kristliku kiriku müstilis-allegooriline triumfikäik: 7 kuldkandelaabrit (43–60); 24 valgerüülist rauka (61–87); 4 kuuetiivalist looma (88–105); triumfivankrit vedav greif (106–120); 3 tantsivat neidu paremal ja 4 ringtantsul neidu vasakul pool vankrit (121–132); 7 valgerüülist punaste rippvanikutega rauka (133–150). Vankri jõudmine Dantega kohakuti ja rongkäigu peatumine (151–154).

Kolmekümmes laul 221

Beatrice pidulik ilmumine liiliasajus inglilaulu saatel, mida valmistavad ette Vana Testamendi allegooriline „Ülemlaul” ja Uue

Testamendi Kristuse tuleku kuulutus (1–21) ning mida dramatiseerib Dante ootuse-, armastuse- ja hirmuvärin (22–39). Vergiliuse kadumine ja Dante süütunne (40–54). Beatrice range süüdistuskõne Dante vastu ja inglikoori kaitselaul Dantele (55–84). Dante masendus ja kibe kahetsus (85–99). Beatrice esitab inglitele süüdistuskõne Dante eksimustest (100–145).

Kolmekümne esimene laul 228

Beatrice süüdistav pöördumine Dante poole, Dante ülestunnistus ning üha intensiivsem kahetsus (1–67). Beatrice terav iroonia ning Dante minestamine Beatrice ilu ja omaenda südametunnistuse puhastavas koostoimes (68–90). Matelda puhastab Dantet Lethe vees ning juhib ta ringmängu nelja neiuga (91–111). Neiud viivad Dante Beatrice juurde, kes vaatab ainiti greifi ja näeb Beatrice silmades kordamööda peegeldumas greifi selle kahes loomuses (112–123). Dante pöördumine lugeja poole, et see mõistaks niisuguse metamorfoosi tähendust (124–126). Kolme kõrgeaulise neiut eestkostel saab teoks Beatrice naeratuse rituaal, mida Dante-tegelane ei suuda ära imetleda ega Dante-autorit kirjeldada (127–145).

Kolmekümne teine laul 235

Dante süveneb Beatrice vaatlemisse (1–6). Rongkäigu uue liikumise kirjeldus ja Dante kõnd koos Matelda ja Statiusega vankri kõrval (7–30). Liikumine läbi raagus metsa ja saabumine kuivanud hiidpuu juurde (31–42). Kiiduhüüded greifile, kes seob vankri puu külge, mis läheb lehte ja puhkeb õide (43–60). Dante uinub kauni laulu saatel ja ärkab Matelda hüüu peale (61–84). Matelda seletab greifi ja tema kaaskonna kadumist ning näitab Dantele Beatricet, kes on jäänud koos seitsme neiuga vankri juurde valvesse (85–99). Beatrice käsib Dantel järgnevad sündmused meelde jätta ja maa peal edasi jutustada (100–108). Kotkas ründab vankuvat vankrit (112–117). Rebane hiilib vankrisse, kuid Beatrice kihutab looma armutult minema (118–123). Kotkas laskub uuesti vankrile ja jätab

sinna hulgaliselt sulgi (124–129). Maa alt ilmub draakon, kes lõhestab oma sabaga vankri põhja (130–135). Vankri täielik kattumine sulgedega (135–141). Seitsme pea kasvamine vankri tiisli ja nelja nurga külge (142–147). Libu ja hiiglase häbitu troonimine koletiseks muutunud vankril (148–156). Vankri ajamine metsa (157–160).

Kolmekümne kolmas laul 243

Neidude-vooruste kaebelaul vankri kurvast saatuses ja Beatrice lein (1–6). Beatrice esimene mõistukõne ja vooruste juhitud rongkäik (7–15). Beatrice pöördumine Dante poole ning prohvetlik ennustus vankri ja puu rüüstajate karistamisest ning kristliku maailma päästmisest: teine mõistukõne (16–63). Beatrice seletus paradiisipuu erilisest tähendusest, mida Dante maise tarkusega rikutud mõistus ei suuda haarata, ent mis tuleb teistele edastamiseks kujundlikult meelde jätta (64–102). Päikese tõusmine seniiti ja rongkäigu jõudmine allikale, millest väljuvad kaks jõge: Lethe ja Eunoë (103–117). Dante ei mäleta varem kuulnud tarkusi ja Beatrice annab Mateldale korralduse tema mälu värskendada (118–126). Dante ja Statiuse kastmine Eunoësse (127–135). Dante-autori pöördumine lugeja poole poemi teise osa lõpetuseks (136–141) ja puhastunud Dante-tegelase valmisolek tõusta taevasfääridesse (142–145).

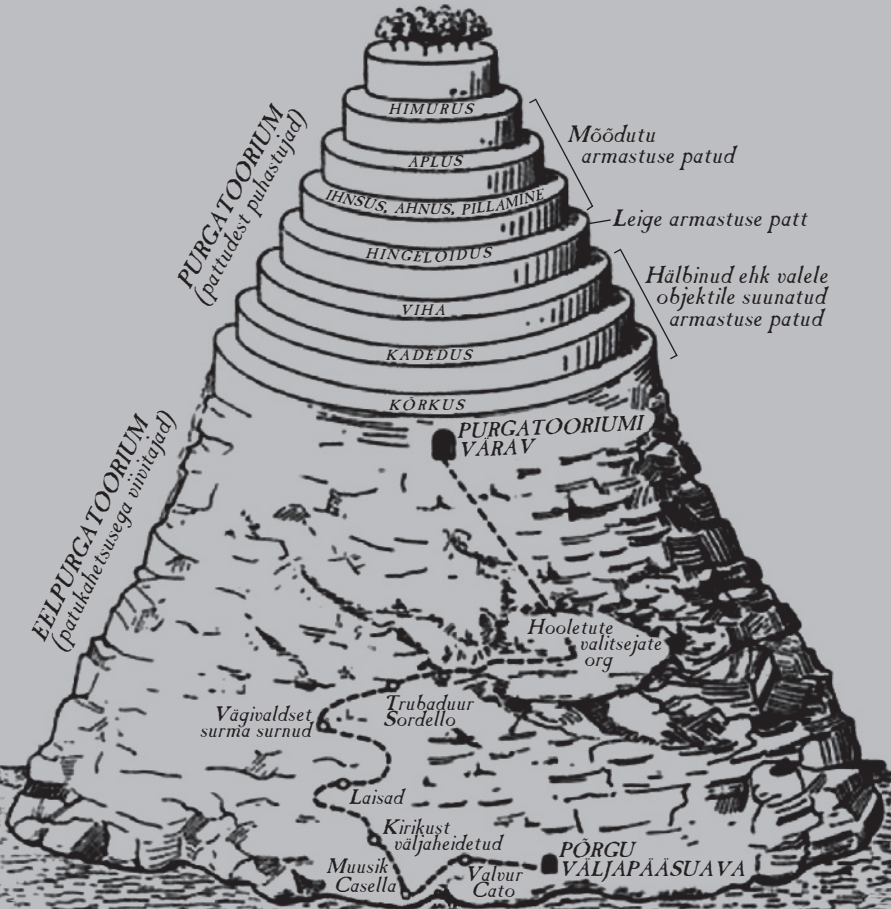
Kommentaariid (*Ülar Ploom*) 251

Hiliskeskaegne ruumikäsitlus ja purgatooriumi koht

„Jumalikus komöödias” (*Ülar Ploom*) 499

DANTE PURGATOORIUM

MAINE PARADIIS

Esimene laul

- 1   Nüüd parematel vetel sõiduks puri
          siin paisub tõukama mu vaimu laeva,
          jäab julm ja tige meri seljataha.
- 4   Nüüd tahan laulda hoopis teisest riigist,
          kus inimeste hinged saavad puhtaks
          ja väärilised siis on taeva tõusma.
- 7   Siin äratage ellu surnud luule,
          oo pühad muusad, kuulun ma ju teile!
          Siin, Kalliope, näita kõrget lendu
- 10   ja selle kõlaga mu laulu saada,
          mis kiitlejad kord harakateks muutis,
          sest neile jultumust ei andestatud.
- 13   Head sulnist Idamaa safiiri värvi
          mu üle laotas selge taevas, paistes
          nii puhas juba esimeses ringis,
- 16   et taas mul rõõmsaks tegi silmad kohe,
          kui olin välja pääsnud surnud õhust,
          mis raskelt rõhus silmi mul ja rinda.
- 19   Ja kaunis täht, see lembe ärataja,
          nii naeratama pani koidutaeva,
          et kahvatusid teda saatvad Kalad.

- 22 Kui pöörasin end, silmasin ma lõunas
veel nelja tähte, mida keegi näinud
ei olnud pärast Aadamat ja Eevat.
- 25 Ja nende helk näis rõõmustavat taevast.
Kuis oled, pime põhjamaa, küll vaene,
et näha sul neid tähti pole antud!
- 28 Kui sellelt vaatelt pöörasin siis pilgu
taas pisut põhjakaare poole, sinna,
kus enam nähtaval ei olnud Vanker,
- 31 nägin ma enda lähedal üht rauka,
kes paistis mulle nii suurt austust vääriv,
kui iganes poeg isalegi võlgneb.
- 34 Pikk habe, milles valgeid karvu hulgas
niisamuti kui juustes, kahes haaras
tal rippus rikkalikult rinna ette.
- 37 Ja nelja püha tähe kiired palet
tal heletasid nii, et näha teda
ma võisin selgelt nagu päevavalges.
- 40 „Kes olete, et pilkast jõge pidi
pagete igavesest vangipaigast?”
ta küsis, hüpitades auväärt parda.

- 43 „Kes juhtis teid, kes näitas teile valgust,
et üles pääsite öö pimedusest,
mis igavesti täidab põrguorgu?
- 46 Kas sügaviku seadus nii on murtud?
Kas taeva otsust muudetud on nõnda,
et minu lõhestikku saite, neetud?”
- 49 Mu teejuht seda kõnet kuuldes võttis
käest kinni mul ja pilkudega käskis
mind põlvitades ilmutada austust.
- 52 Siis ütles ta: „Siin olen taeva loaga:
üks naine, kõrgelt alla tulnud, palus,
et tooksin selle mehe põrgust läbi.
- 55 Ent kui veel lähemalt sa kuulda soovid,
miks siin me oleme, siis minul õigust
ei ole jätta täitmata su palvet.
- 58 See siin veel pole näinud viimset õhtut,
kuid oli narruses nii lõpu ligi,
et aega oli jäänud üsna napilt.
- 61 Mind saadeti, nii nagu juba kuulsid,
ta juurde teda päästma, ja ei olnud
muud teed mul valida, et jõuda siia.

- 64 Kõik patused on tal nüüd ära nähtud,
nüüd tahan näidata ka teisi hingi,
kes sinu valve all siin puhastuvad.
- 67 Me raskest retkest jutt viiks pika aja,
ent taevas aitas juhtida mul teda,
tõin siia ta, et näha sind ja kuulda.
- 70 Et siia sai ta, seda ära laida.
Ta otsib vabadust, ja selle hinda
teab see, kes selle eest on elu andnud.
- 73 Sa tead ju ise küll, ei kartnud surma
sa Uticas, kus tema eest sa jätsid
rüü, mis kord suurel kohtupäeval hiilgab.
- 76 Ei riku meie igavesi keelde,
veel elab see, ja Minos mind ei puutu,
ma viibin ringis, kus veel ikka näha
- 79 on sinu vaga Martia silmis palve,
et peaksid teda omaks. Püha süda,
meid kohtle lahkelt tema lembe pärast,
- 82 su seitsmes riigis rännata meil luba.
Siis selle eest viin sinult talle tänu,
kui sinu nime mainida seal tohin.”

- 85 „Mu silme rõõm ja valgus Martia oli
seal ülal,” lausus ta, „mu eluajal,
nii et ma iga tema soovi täitsin.
- 88 Kuid nüüd, kui ta on teispool kurja jõge,
ei liiguta ta minu südant enam,
uus seadus kehtib ajast, mil ma surin.
- 91 Ent et sind saatnud on üks taeva-naine,
siis pole mingeid meelitusi tarvis,
on küllalt sest, et küsid tema nimel.
- 94 Siis mine, aga kõrkjaga ta vöötä
ja pese hoolikalt tal nägu puhtaks,
et mustusest ei jääks sel mingit jälge.
- 97 Ei kõlba, silmad hägus, sinna minna,
kus vastas seisab esimene teener,
kes valvele on pandud paradiisist.
- 100 Siin keset voogusid sel saarekesel
on ohtralt kõrkjaid piki tüma randa,
kus mere laksuv laine seda peseb.
- 103 Seal ükski teine taim, mis kannab lehti
või varrest puitub, kasvada ei suuda,
sest et ta peksva laine ees ei paindu.

- 106 Ning siia tagasi siis ärge tulge,
näe, kohe tõuseb päike, küll ta näitab,
kust ülesmäge minna teil on kergem.”
- 109 Siis kadus taat. Ja mina tõusin püsti
ning õpetaja ligi hoidsin ennast
ja tummalt ootasin, mis tal on öelda.
- 112 Maestro ütles: „Kõnni minu kannul,
siit mingem tagasi, see nõlvak langeb
siin laugelt, läheme nüüd päris alla.”
- 115 Aoelne hämar tasapisi taandus
nüüd tõusva koiduvalguse eest läände
ning mere virvendust ma nägin kaugelt.
- 118 Nüüd sammusime mööda tühja nõlva
kui rännumehed, kes on eksi läinud,
ent rõõmsad, et on õige tee taas leidnud.
- 121 Kui sinna jõudsime, kus kaste võitles
veel päikesega, kuna mõnes kohas,
kus puhus tuul, see haihtuda ei tahtnud,
- 124 mu saatja, leides märja mättavahe,
kus kastet küllalt veel, käed kastis rohtu,
ja mina mõistsin kohe, mis tal mõttes.